

УДК 375.5.016:91

П. Щербань,

методист лабораторії

методичного забезпечення

КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР

РЕАЛІЗАЦІЯ ЦІННІСНОГО КОМПОНЕНТА НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ В УМОВАХ НУШ

Нова українська школа – це одна із основних реформ Міністерства освіти і науки України. Нова українська школа – це школа, де навчають критично мислити, не боятися висловлювати власну думку, бути відповідальним громадянином, де панують співпраця та взаєморозуміння.

У Державному стандарті базової середньої освіти, який був прийнятий 30 вересня 2020 року, акцентується увага на реалізації основних положень Нової української школи у 5–9 класах, а саме:

- розвиток в учнів природних здібностей, інтересів, обдарувань;
- формування ключових компетентностей щодо соціалізації та активної громадянської позиції здобувачів освіти;
- самореалізація та свідомий вибір подальшого життєвого шляху;
- здобуття професії, вміння навчатися протягом життя;
- формування відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища (довкілля) [1].

Основою Нової української школи є наскрізний процес виховання, який формує цінності. Реалізація мети базової середньої освіти ґрунтується на таких ціннісних орієнтирах, як:

- забезпечення рівності доступу кожного учня до якісної освіти без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу;
- повага до особистості учня, визнання пріоритету його інтересів, вибору, досвіду, ставлення у визначенні мети та організації освітнього процесу;
- підтримка пізнавального інтересу та наполегливості кожного учня;
- підтримка становлення вільної особистості учня, його самостійності, ініціативності, підприємливості;
- розвиток критичного мислення здобувача освіти та впевненості в собі;
- під час організації навчальної діяльності дотримання принципів академічної доброчесності;
- формування культури здорового способу життя здобувачів освіти;
- створення умов для забезпечення гармонійного фізичного та психічного розвитку учня;
- створення освітнього середовища без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу;

- утвердження людської гідності, чесності, милосердя, доброти, співпереживання, справедливості, взаємоповаги і взаємодопомоги;
- повага до прав і свобод людини, здатність до конструктивної взаємодії учнів між собою та з дорослими, забезпечення атмосфери довіри;
- формування в учнів активної громадянської позиції, патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, історико-культурних надбань, традицій, державної мови;
- виховання в учнів любові до рідного краю, відповідального ставлення до навколишнього середовища [1].

Актуальність цієї проблеми підтверджується працями В. Андрущенка, О. Вишневського, Т. Дем'янюк, Т. Дмитренка, І. Зязюна, П. Кононенка, В. Кременя, Н. Лисенко, В. Огнев'юка, Ю. Руденка, О. Столяренка, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського, Н. Ткачової, Н. Христинич, де висвітлено особливості формування в учнів ціннісних ставлень, національної самосвідомості, національного характеру.

Поняття цінності трактується науковцями як поняття, що вказує на культурне, суспільне або ж особистісне значення (значущість) явищ і факторів дійсності. Цінністю є те, що може цінувати особистість, що для неї є важливим та значущим.

Ціннісні орієнтації – це пов'язані між собою цінності, що є важливими елементами внутрішньої структури особистості, які відокремлюють для кожної людини суттєве від несуттєвого. Ціннісні орієнтації – це соціально значущі уявлення про добро, справедливість, патріотизм, любов, дружбу, повагу тощо [5].

Ідея Нової української школи передбачає освіту майбутнього, де навчання ґрунтується в першу чергу на цінностях.

Згідно з класифікацією, цінності поділяють на:

- 1) загальні – правда, чесність, доброта, любов, справедливість, гідність, свобода;
- 2) національні – патріотизм, єдність, національна гідність, історична пам'ять;
- 3) громадянські – повага до закону, обов'язки, права і свободи, соціальна гармонія;
- 4) сімейно-родинні – турбота про дітей, взаєморозуміння і взаємопідтримка в сім'ї, родинна пам'ять;
- 5) особистісні – стриманість, риси характеру, поведінка, стиль життя [3].

Щоб сформувати соціально активну та високоморальну особистість, необхідно весь освітній процес будувати на засадах ціннісних орієнтацій в умовах компетентнісного навчання.

Перед учителем Нової української школи стоїть багато завдань. Як побудувати сучасний урок географії на засадах ціннісних орієнтацій? Які методи навчання застосувати, щоб максимально базувалися на цінностях? Як забезпечити в учнів формування на уроці ціннісного компоненту?

З метою формування ключових компетентностей, наскрізних змістових ліній на основі цінності рекомендується використовувати метод навчальної дискусії. Дискусія є одним із основних інтерактивних засобів пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання. Дискусія – це широке публічне обговорення питання, яке має різне трактування. Під час дискусії формуються навички відстоювати свою думку, позицію, поглиблювати знання з обговорюваної проблеми. Вона сприяє ініціативному висловлюванню всіх учасників спільної діяльності, і все це повністю відповідає завданням сучасної школи [6].

Сучасна українська дидактика визнає велику освітню та виховну цінність дискусій в умовах компетентнісного навчання. Вона навчає глибокому розумінню проблеми, самостійної позиції, оперування аргументами, критичного мислення, зважати на думки інших, визнавати вдалі аргументи, краще розуміти один одного, уточнення власних переконань і власних поглядів на світ.

Щоб дискусія пройшла ефективно, потрібно дотримуватися правил. Основні правила ведення дискусії:

- необхідно відверто висловлювати думки;
- потрібно поважати точки зору всіх членів дискусії;
- вміти слухати інших, не перебиваючи;
- потрібно раціонально використовувати час;
- має говорити лише одна особа;
- підтримувати позитивні ідеї та стосунки;
- виявляти повагу один до одного.

Залежно від очікуваних результатів навчально-пізнавальної діяльності уроки-дискусії поділяють на такі типи:

- дискусія-роздум;
- дискусія-доказ;
- дискусія-узагальнення;
- дискусія-імітація [6].

Для прикладу візьмемо в 6 класі тему 2 «Відкриття нових земель та навколосвітні подорожі».

Проведемо дискусію на тему «Позитивні та негативні наслідки відкриття Америки Христофором Колумбом». Під час даної дискусії учні пропонують аргументи, розподіляючи їх на позитивні та негативні.

Позитивні:

- відкриття Америки розширило цивілізаційний світогляд європейців;
- почалася адаптація народів Америки до цінностей європейської цивілізації;
- відбулися нові відкриття в галузі мореплавства (поліпшено навігаційні прилади: компас, астролябія, морські карти). Внаслідок чого мореплавство стало більш безпечне;
- вдосконалювалося суднобудування: нові кораблі – каравели – швидше рухалися, особливо проти вітру (близько 23 км/год) й могли перебувати в морі довше;

- європейці почали вирощувати картоплю, кукурудзу, томати тощо.

Негативні:

- європейці розпочали досить інтенсивну колонізацію Америки, яка, як зазвичай, проводилася жорстокими методами щодо місцевого населення;
- за короткий час було пограбовано та знищено значну частину місцевого населення;
- з метою поповнення робочої сили з Африки в Америку почали завозити мільйони невольників. Розпочалася ганебна сторінка в історії людства – работоргівля;
- відбулося інтенсивне поширення тютюнопаління тощо.

Ще один приклад уроку-дискусії у 8 класі. Тема 3 «Води суходолу і водні ресурси України». Тема дискусії «Яка ситуація з якісною питною водою в Україні?». Учням пропонується знайти аргументи до теми дискусії, зокрема:

- за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, більшість хвороб людини виникає внаслідок споживання неякісної води;
- за даними ООН, Україна вважається країною, що не достаньо забезпечена водою;
- у структурі водопостачання населення України 40% припадає на підземні води, тоді як у країнах Європи цей показник сягає більше 90%, що забезпечує задоволення потреб населення високоякісною водою;
- економіці України притамана висока питома вага водомістких технологій, причому без будівництва водоочисних споруд;
- до 20% мінеральних добрив та пестицидів, що використовуються на полях, потрапляють у водні об'єкти. Поява таких домішок створює загрозу здоров'ю і життю населення України;
- вживання неочищеної води може призвести до проблем зі здоров'ям.

Наявність фільтрів на джерелах водопостачання та споживання бутильованої води має підвищити якість водопостачання тощо.

На прикладі цих двох дискусій ми бачимо можливості реалізації ціннісного компонента на уроках географії. Ми визначили значення відкриття Америки Х. Колумбом для розширення знань про Землю, про підвищення добробуту людства. Усвідомили важливість охорони водних ресурсів України та свідомого відношення до свого здоров'я, життя, добробуту.

Реалізація ціннісного компонента на уроках географії в умовах Нової української школи має стати основним завданням сучасної школи. Тільки так ми зможемо сформувані вільну особистість, що зможе розбудувати успішну і незалежну Україну.

Список використаних джерел та літератури

1. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 07.05.2021).

2. Історія сучасного світу: соціально-політична історія XV — початку XXI століть : навчальний посібник. Ю. А. Горбань, Б. І. Білик, Л. В. Дячук та

ін.; за ред. Юрія Андрійовича Горбаня. 4-те вид., переробл. і доповн. К. : Знання, 2019. 438 с.

3. Матяж С. В., Березянська А. О. Класифікація цінностей та ціннісних орієнтацій особистості. URL: https://www.file:///C:/Users/User_16/Downloads/Npchdusoc_2018_225_213_7.pdf (дата звернення: 31.05.2021).

4. Нова українська школа URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 01.06.2021).

5. Піддубний М. А. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. URL: https://roippro.org.ua/upload/iblock/db0/veb_nar-16.10.2020.-pos_bnik..pdf (дата звернення: 31.05.2021).

6. Сисоева С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих : навчально-методичний посібник. Сисоева С.О.; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ : ВД «ЕКМО», 2011. 324 с. URL: https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/osvitology/book_sisoeva-internet.pdf (дата звернення: 03.06.2021).

7. Стасюк С., Майданович В. Проблема питної води в Україні. URL: <https://aw-therm.com.ua/problema-pitnoyivodi-v-ukrayini/> (дата звернення: 06.05.2021).

8. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. Міністерство освіти і науки України. URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentation-Roman-Stesichin.pdf> (дата звернення: 28.05.2021).